

თუ მცა პირადად არ გინებთ
და „საქართველოდ“ არ დაგი-
ვკითხათ, მაგრამ თქვენი ად-
რესი გავიგეთ და გვწავნით.

საქართველო

პარტიულ სოციალისტ-ფედერალისტთა საკავშირული პარტიის ორგანო

წლიური ფასი : 5 მან. თითო ნომერი : 25 კაპი

№ 6 (18)

წელიწადი მარტი

პარიზი, 1 ოქტომბერი 1904 წ.

№ 6 (18)

რედაქციისა და ადმინისტრაციის ადრესი :
51, rue Saint-Sauveur, PARIS.

ცალკე ნომრები იხილება :
SOCIÉTÉ NOUVELLE de LIBRAIRIE & d'ÉDITION.
17, rue Cujas. PARIS (V°).

შ ი ნ ა ა რ ს ი

ღრ ფრენტე ბრძოლა. — ქართულ ცხოვრების მატთან. —
რეფორმა თუ რევოლუცია? (ამბროსიას ვინცისის
გამოქ.). — მდებარე საუბარი მწკვე ვითხვათა შესახებ
(L.). — წერილები ქუთაისიდან (წერილი მეფრე, მ—ში
ლისა). — რუსეთი. — პოლენეთი. — ფლტის ყუთი.

მ რ შ რ მ ნ ტ ზ ე ბ რ ძ მ ლ ა

თამამად შეიძლება ითქვას, რომ რუსეთის მთავ-
რობა არასდროს ყოფილა ისეთი გაჭირვებულს მდგომ-
არებაში, როგორც დღეს არის. უძველესი მტერი
მღაწვა გარედანაგ და შიგნიდანაგ. გარედან ძლევა-
მდილი იაზონია დღეს-სვალ აიღებს რუსების უკა-
ნასკნელ სიმაგრეებსა; შიგნიდან ხალხი, აგრეთვე
დღეს-სვალ, მიიტანს სამინელს იერიშს თვითმპყრო-
ბელდებაზე. რა შედეგს უნდა მოელოდეს რუსეთის
მთავრობა ამ ღრ ფრენტე ბრძოლისაგან და შეუძ-
ლია თუ არა წინააღმდეგ დაიპყრონოს თავი გან-
საცდელისაგან, — აი საკითხი, რომლის პასუხი დღეს
ყველასათვის ცხადხედ უცხადხებია, გარდა თვითონ
რუსეთის მთავრობისა. მარტო ამ გათასიერებულსა
და დაცემულს მთავრობას არ სურს ან არ შეუძლია
სავსებით გაითვალისწინოს ის დიდმნიშვნელოვანი
დრო, ამ ქამად რუსეთის იმპერიას რომ დაუდგა...

საჭიროდ არ მიგვაჩნია სიტყვის გაგრძელება « გა-
რეპე მტერთან » ბრძოლაზე : ამის შესახებ სმამაღლა
დადადებენ თვით ფაქტები, სმა-მაღლა დადადებს
რვა თვისი ომი, რომლის დროს ასე უწყალოდ განა-
დგურებულ იქმნა რუსეთის საზღვაო და სასმელოთ
მხედრობა. ესლა ჩვენთვის უფრო საინტერესოა მისი
ბრძოლა « მინაურ მტერთან », რადგან სწორედ ამან
უნდა დაამთავროს რუსეთის დღევანდელ რეჟიმის
განადგურებისა და დაშლის საქმე.

« საქართველოს » წინა ნომერში ჩვენ უკვე აღვ-
ნიშნეთ ის გზა, რომელსაც დაადგა მთავრობა « მი-
ნაურ მტერზე » გამარჯვებისათვის. ჩვენდა და ყველა
სხვა ობლზიციურ განუთებმა ვსთქვით : რაკი დიდ-
ხნობით ნაცადი ძალმომრეების პოლიტიკა გერას

განდა, თვითმპყრობელობას განუზრახავს ბურჟუა-
ნიის გულის მოგება, რისთვისაც იმას მხოლოდ ძველს
გადაუგდებს სახრავად თქვ. ეს წინასწარმეტყველება
გამართლდა : თ. სვიატოპოლკ-მიონსკიმ ცენტათი მღ-
უშვა და შეახუსტა მუნრუჭი, რომელიც პლევკე მღ-
უჭითა ლიბერალებს, და ამავე დროს « რეფორმის »
პროექტის მზადებას შეუდგა. მაგრამ, გონებით და
ზნეობით დაცემულს მთავრობას რა რეფორმის და-
მზადება და შემოღება შეუძლია, თუ არ სასაცილოსი
და დამახინჯებულის ?! მარტაც, მხოლოდ სრულიად
გაკვტრებულს მთავრობას შეუძლია ისეთი « რე-
ფორმის » გამოცხობა, რომელსაც ამზადებს თურმე
მინაგან საქმეთა მინისტრი და რომლის შესახებ ცნო-
ბებს ყველა უცხოელ განუთებში ვკითხულობთ. მთე-
ლი რუსეთის იმპერია უნდა დაიყოს 16 საარჩევნო
ნაწილად ; თითოეული ნაწილი აირჩევს თითო წარ-
მომადგენელს და ეს 16 კაცი შეადგენენ უმთავრეს
საბჭოს, რომელიც მთავრობას დაესმარება კანონების
გამოცემის საქმეში ; ამავე დროს გაძლიერებულ იქ-
ნებიან ერების უფლებანი, მაგრამ ერების ნახევარ
ნაწილს თვითონ მთავრობა დანიშნავს... აი, რა
დაატავია და უძღური რუსეთის დღევანდელი რეჟიმი !
ისეთი გაჭირვებულს დროს, ისეთი სამომ დღემდარე-
ობაში, როგორც დღესაა, ამ რეჟიმის თავი წარმო-
მადგენელი კარიკატურას სთხზავს და ურცხვად,
საქვეყნოდ, ჰლამობენ ხალხის მოტყუებას...

მაგრამ, უფრო სასაცილო ისაა, რომ ამ და სხვა
ამგვარ პროექტების განხორციელებაც ვერ მოეხერ-
ხებიათ თვითმპყრობელობის საარაკო რეფორმის-
ტებს ! რცა ეს სტრიქონები იწერება, პეტრობურგი-
დან ამბავი ამბავზე მოდის, თავ. სვიატოპოლკის
მდგომარეობა შეირყაო ; იმის « რეფორმის » წინააღ-
მდეგ ამხედრდენ დიდნი მთავარნი, პლემდენცხე-
ვები, მიონსკები, მემჩერსკები და სხვა წარჩინე-
ბულნიო ; ეს ბოროტნი სულნი მისევიან საცოდავ
ნიკოლოზს მეფრეს და უმტკივებენ, მიონსკი დაღუ-
პავს რუსეთსაო.

რცა გასაკვირველია, რომ აღარავის სწამს რე-
სეთის თვითმპყრობელობითი რეჟიმის შემოქმედე-
ბითი ძალა და ყველა სარეკოლეციო და საღმრწინ-
ცი ელემენტები თავიანთს საქმეს განაგრძობენ. მთე-
ლი იმპერია ამომძრავებულია, შეგნებული და შეუგნე-
ბელი ნაწილიც, — ყველანი თავისებურად ებრძვიან
მთავრობას : უბრალო ხალხი, დაწილეული და შე-
ვიწროებული ომისაგან, თხლულდს ომის შეწყვე-
ტას ; ლიბერალები სმა-მაღლა ლაპარაკობენ კონსტი-
ტუციონზე ; პოლენელები აჯანყებას აჯანყებაზე მარ-
თავენ, ფინლანდელები რეფორმის პროექტს ამზადე-

ბენ სეიმში წარსადგენად და, თუ იგი მთავრდება არ დაამტკიცა, ემსადგებიან იარაღით დაიგვან თავისი უფლებანი; მთელის იმპერიის მუშათა არმია დარა-სმული ხდვას და მხოლოდ ნიშანს მთელის ამკარა ბრძოლის დასაწყებად, და სხვ. და სხვ.

ახეთს მდგომარეობაშია დღეს რუსეთის მთავრ-ბა! იძიება ავანკურმა პოლიტიკამ გამოიწვია შინა-ური და გარეუკრები და ორისავე ფრონტზე სამარ-ცხვინოდ დამარცხება მთელის. მოვლენათა უმცირესი ლოდოკა მდითხვებს იმისაგან — დაუწყვეთლოვ იმის შეწყვეტასა და ძირითად რეფორმის მოხდენას; წი-ნააღმდეგ შემთხვევაში, რევოლუცია აუცილებელია და ვერავითარი შინსკისებური კომპრომისი მონარ-ქიას დამხობისაგან ვერ იხსნის. რუსეთის ტახტზე გამჭირახი და მტკიცე სასიათის კაცი რომ იჯდეს და არა უვიცი ტიკინი — ნიკოლოზის და იმის გათმეოდ ნამდვილი სახელმწიფოდ მოღვაწენი რომ იდგნენ და არა ავანტურისტები, კიდევ შეიძლებოდა გვეფიქრა, საქმე ურევოლეუციოდ დასრულდება და დემოკრატისმი თავის ხეობით ადვილს დაუთმობს დემოკრატიულ რე-ჟიმს; დღევანდელ პირობებში-კი ამის იმედი არ უნდა გვქონდეს და ამიტომ ყველას გვმართებს შეუ-ჩერებელი მსადება და მუშაობა. ამიტომაც ჩვენ კვლავ ვიწვევთ როგორც ჩვენს შეგობებს — ჩვენის პარტიის წევრთ, ისე ყველა ქართველ საღობნიციოდ და სარევოლეუციოდ ელემენტებს, გააღრვედნ თავიან-თი მუშაობა, ხელიდან არ გაუშვან პრეპარანდისა-თვის მტად მარჯვე დრო და მსად იყვნენ ანლო მძაველ ბრძოლისათვის. ესეა დრო არ არის დაუ-სრულებელ და, სშირად, სხელასტიურ ვინკლადობის-თვის, მით უმეტეს რომ ყველა შემბრდელ ელემენ-ტებს ადვილად შეუძლიათ შეთანხმებით მოქმედება თავიანთ « მინუშუმ - პრეგრამის » განსახორციე-ლებლად.

ქართულ ცნობარების მახიანი

მთელ ექტომბრის თთვის განმავლობაში ტფილისში იყო ყოველად გაუფუჭებული ეპისკ. დიმიტრი (აბაშიძე). მტად შემსიხებული და თავტანდავარდული ჩამოვიდა ოფთიდან. გადაწყვეტილი ჰქონდა, არამც და არამც არ დამარცხებუ-ლიყო თავის „ სამწყხობი “. მოხელისთანავე ფესებში ჩაუ-ვარდა გვზან-ახსა და ვლტორწვებს და დიდის მუდართი ეკვდრებოდა: სუ დამღუპავთ, მაკარეთ, რაც ვაკეთე ჩემს სამშობლოში და გადამიყვანეთ რუსეთში; იქ მოხვეწებით ვიგზორებ; აქ კი მუდამ მიმში ვარ, მღუჯველეს არ გამო-შვებენ. მაგრამ დინსეულმა უფროსებმა სიტყვით ბევრი ანუემეს, საქაქსა და საიქილსაგ „ სულიერი ” და სერ-ციერი ნეტარება აღუთქვეს ჯამუომბისა და მშობელ ერის გადემისათვის, მაგრამ საქმით კი ისევ მველ ადვილსა.

გურიიდან გვატყობინებენ, რომ გლახებს პირდა დაუ-დვით და აღარ გადიან ჯარისკაცებად (სამხედრო ბევრის მოსახდელად). სრული საბუთი გვაქვს ვიფიქროთ, რომ თუ კავახიაში მდობილსაგია მღსდა, როგორც გურიამი, ისე მთელ საქართველოში და სომხებ მდობისაგ უარს განა-გსადებენ ჯარში გახვლას: სალსს შეგნებული აქვს, რომ იაპღნია კი არ არის მისი მტერი, არამედ თვითონ რუსე-თის მთავრდება. ასე უყურებს სალსი მთავრდება და უკა-ნასჯნელი კი იმდენად დამომავებელია, რომ იმედი აქვს ეს სალსი 12 ათას თავისუფალ მელმარს მისცეს; „ დრუ-ჟინების ” შესადგენად და მორველ აღმღსავლეთში სასა-კლაოზე გასასწავნად.

უადვილობის გამო სვოიერთი ამბები შემდეგ წემბისა-თვის გადაიდო.

კ ა ვ რ ა მ ა თ უ კ ა ვ რ ლ უ ც ი ა ?

(ამსტერდამის კონგრესის გამო.)

1896 წ. დონდონში მომხდარ სოციალისტურ კონ-გრესზე დაადგინეს: სოციალისტი, რომელიც პარლა-მენტალურ მოქმედების სარგებლობას უარყოფდა და რომელსაც სოციალურ რევოლუციის მოსახდელად პო-ლიტიკურ ძალის მობოვების საჭიროება არ სწამს, გამორიცხულ უნდა იქმნას კონგრესიდან და მომავალ ინტერნაციონალურ კონგრესზედაც მონაწილეობა არ უნდა მიიღოს. იგივე დადგენილება გამეორებულ იქმნა ბრუსელის კონგრესისაზე 1899 წ. ამ დადგე-ნილებას ის მოჰყვა, რომ ინტერნაციონალურ სო-ციალისმს ჩამომდრდნენ ანარქისტები, სარევოლე-ციოდ სინდიკალისტები და სასწავლოდ მუშათა ის. ორგანიზაციები, რომელთაც პარლამენტისადმი რწმე-ნა დაეკარგათ და დსნას წმინდა ეკონომიურ სასია-ათის ბრძოლაში და სუდავან. პირიქით, ინტერნა-ციონალურ კონგრესებს დაეპატრონენ პარლამენტო-რები, პოლიტიკლები და მუშათა ორგანიზაციების ის წამმომადგენელნი, რომელთაც სწყურიათ პოლი-ტიკურ ძალის მობოვება, ე. ი. დაეპატრონენ ს.-დე-მოკრატები.

1896 წლის კონგრესმა სოციალისმი პოლიტიკურ ცხოვრების ფარვალში ჩააყენა, ქარხნიდამ გააძევა და პარლამენტში შეამწყვდია. და ამ ვარემებას დიდ-მნიშვნელოვანი შედეგი მოჰყვა. სოციალისმს სარე-ვიოლეუციოდ სასიათი თან და თან დაეკარგა. სიტყვას « რევოლუცია » ს შინაარსი დაეკარგა, სამაგიეროდ « რევორმა » ს თან და თან მოქალაქებშითა უფლე-ბა შეინიჭა. ამ გვლილებამ 1900 წ. პარიზში მომხდარ კონგრესზე ისეთი სიამაყით ამღჰყელ თავი, რომ სვოიერთ ს.-დემოკრატ « რევოლუციონერს » გული გაუხეტა, ჩააფიქრა და « რევოლუციის » დასაგავად საღმრად გამოიწვია რევორმისტების წინააღმდეგ. წარსულ საფსულს ამსტერდამში ხელმეორედ შეე-ჯახსენ ერთმანერთს მდობრდაპირნი და, კენჭისყრას რომ მოვარქციოდთ ყურადღება, უნდა ვსთქვათ, რომ « რევოლუციამ » გაიმარჯვა « რევორმაზე » და მით სოციალისმს დიდი ხაფრთხე ააცილა. მაგრამ საქმეს რომ დააკვირდეთ, აღმოჩენით, რომ სოციალისმი მაიც განსადეღლში დარჩა, რომ « რევორმისტებზე » « რევოლუციონერების » გამარჯვება უმნიშვნელა, რადგან ორსავე ვითომდა მდობრდაპირე ჯგუფს ერთი და იგივე პრეგრამა აკავშირებს, ორივე ჯგუფი ერთსა და იმავე სამუალებას სმარებს პრეგრა-მის განსახორციელებლად, და რომ პარლამენტში მოქმედება ორსავე ჯგუფს, მიუხედავად სვოიერთ სიტყვიერ ფართითურთისა, რევორმისტების სასიათს ამღევს.

რევორმისმს და მისხ მავნებლობას ასე ახსია-თებს პოლ ლუი (გუდისტი) :

„ 1904 წ. კონგრესს სწადია პოლოდ მოვლო ექვსის წლის წინად კაჩენილ კრისისისათვის. თვორიის და კრიტიკის სფერაში ბერნშტეინი სცილილბოდა მარქსისმის საბირკვლის დარღვევას, იგი უარყოფდა კაპიტალის კონცენტრაციას (1), გლახათა მღრის არსებულ უთანხმოებას, უარყოფს ეკონო-მიურ ევოლუციის პავლენას სოციალურ ცხოვრებაზედ. პრაქ-ტიკულ ფარვალი მილიერანი გაჩნდა, რომელიც ყორების,

(1) მარქსისმის კრიტიკა მარტო ბერნშტეინს არ ეკუთვნის. მარქსს არ ეთანხმება ბევრი რევოლუციონერი, რომელ-თაც არაფერი აქვსთ სურთოდ ბერნშტეინსა და რევიზიონი-სტებთან.

ვიგანის და რუანდის მდებარეობით, ღვერდალ გალიფესთან (1) ერთად შედის მინისტრთა კაბინეტში. კაბინეტს თავს არ ანებებს მკვლევების რჩევა მალენსა და მარტინიში მდებარე ამბების შემდეგ (2). მის მკვლევებს პრეტესტი არ გამოუვსადებიათ მაშინაც, როდესაც მილიენანი რუანდის ხელშეწყობის წინაშე ქედმოსხრობდა. სოციალისტ-რევოლუციონისტების პარტია თან და თან თავის პრაქტიკულ მოქმედებას თეორიულ საფუძველს აძლევს. იგი მჭიდროდ უკავშირდება რადიკალებს და აღმოსავლურებს... ამ პარტიის წევრები გავლენიანი წევრი დათმობის გზას აკვას. ყორების იტალიის მეფესთან ერთად მიერთებულს საუსსეს. იგი მხარს აძლევს მილიენანს, როდესაც ამ უკანასკნელს უხაყვედურებდნენ, რომ კვრისხერის დროს პარლამენტში მილიენანის წინააღმდეგი არ იყო არც სარწმუნოების ბიუჯეტისა, არც ჯარის შემცირებისა და არც ანტიმილიტარულ პრეპარანდას თანაურდობდა... რევოლუციონისტების ფრაქცია, თავის პარლამენტულ მოქმედებაში, იმდენად უახლოვდება რადიკალიზმს, რომ თითქმის მისგან აღარ განიხივება... ამ მოვლენას სხვა ქვეყნებშიაც აქვს ადგილი. შვეიცარიის კანტონებშიაც სხვადასხვა სოციალისტებმა მინისტრთა კაბინეტში შესვლა, ეს გეა სამარცხვინოდ გათავადა მათთვის. გერმანიის სოციალ-დემოკრატების ერთ ფრაქციას სწავდა, ვიგე-პრესიდენტის ადგილი სოციალისტმა უნდა მიეღებოდა. ესლანს მძმადრამა ავსტრიის სოციალისტურ კონგრესში კლიერ ცუდი ტენდენციები გამოამკარავა. იტალიაში ტურატომ მართლა არ მიიღო სამინისტრო პრეტესტი, რომელსაც ამოკვედნენ; სამაგიეროდ, სამინისტროს მაინც მხარს აძლევს; ბელგიაში ანსელი და ფურნემონი ყორების მიმართულებას და აზრს იკავებს და ნიდავს ამზადებენ მომავალ კაბინეტში შესვლისათვის » (3).

აი სოციალ-რევოლუციონისტების სურათი. ს.-დემოკრატების « რევოლუციონური » ნაწილი წინააღმდეგ ამკვარ მიმართულებას, წინააღმდეგ და შესანიშნავი ის არის, რომ რევოლუციონისტის დახატვად იძულებული შეიქმნა თავის თავის წინააღმდეგ კლას-შტრეპულიყო და უარყოფდ პოლიტიკური ნიდავი, რომელსედაც მანამდე იცა.

ამსტერდამის კონგრესზე ს.-დემოკრატების « რევოლუციონური » ფრაქცია ყორებს უხაყვედურებდა, — ჩახვიებისნართ რესპუბლიკას და გვინათ, პროლეტარიატს ხსნას რესპუბლიკა და თქვენი პარლამენტალური მოქმედება მოუტანს! ბუბელმა რესპუბლიკანურ რეჟიმის დახამცინებლად გერმანიის მონარქიასაც ვი დაუწყოდ გუნდრუკის ვმევა... « მე მდ-ნარქიის მცველად უნდა გამოვიდე თქვენს წინააღმდეგ, — უთხრა მან ყორებისტებს, — მდნდება « თუ არა თქვენში (საფრანგეთში) მუშათა გაფიცვა, « იქნამხვე ჯარს მიუხევენ. ჩვენში ვი ამას არ მვრე-ბიან... ეს იმიტომ, რომ მონარქიას არ შეუძლიან « ხავებით მიიღეს მონაწილეობა იმ ბრძოლაში, « რომელიც კლასთა შდნის არის აღმტული. მონარქ-ქიამ ხალხსაც უნდა გაუწიოს ანგარბიოდ » (4).

ბურჟუაზული რესპუბლიკა, რასაკვირველია, გაფიცულთა ცუდი მცველია. მაგრამ მონარქია ვი ვანა უკეთესია? ამის შესახებ გერმანიის ს.-დემოკრატულ ფრანც « ფორვერტ »-ში კურტ აიხნერი ამნაირად უბახუხებს ბუბელს :

„ ვანა შესაძლებელია ამკვარ საბუთების წამოყენება სასრველად გერმანიისა, იმ გერმანიისა. ხიდაც სოციალისტების წინააღმდეგ განსაკუთრებული კანონები არსებდნენ, ხიდაც კანონის პრეტესტი შემუშავებული, რომლის ძალით გაფიცულნი ადვილად იქმნებოან გამეკუბულნი... საკვირველია, რომ დაავიწყდათ იცნება პისმარტისა, პრეტესტარიატის გახრება რომ სწაურთადა პირდაპირ შეტაკებაში. და თუ,

სასრვადოდ, გერმანიაში არ გზავნიან ჯარს გაფიცულთა წინააღმდეგ, ვე იმიტომ, რომ სავანკეოდ პოლიცია ვევაკვ და პრეტესტარიატის დისციპლინაც უმაღლეს წარისხამდეა განვითარებული. პოლიცია იხვე სასტიკად ვეპორება მანიფესტანტებს, რომ ჯარის მღწვევა საჭირო აღარ არის. ვის უნდა ესტოლდნ ჯარისკაცებსა? ქუჩაში, ვგრედ წოდებულ, „ ყვითელ „ ორგანიზაციების (1) მუშებს თუ ხანავენ. პრეტესტარიატი ვაწვრთნილია, იქნამხვე ემდრნილება პოლიციას და მანიფესტაციების წინააღმდეგია. მალენში საფრანგეთის მუშებსა მანიფესტაცია რომ მოახდინეს, იხეთი მანიფესტაცია ვერმანიაში რომ მდნდეს, რამენი მსხვერპლი იქმნებოდა საჭირო და რამდენა მუშას უვრავდნენ თავს ცისეში ! » (2).

ამრიგად, როგორც ვხვდავთ, ბუბელს თვით მისი ამხანაგები ამტყუნებენ. და, რასაკვირველია, გაამტყუნებენ, რადგან ყორების წინააღმდეგ წარმოტყული სიტყვები პოლემიკის საჭიროებისათვის წარმდბთქვა ბუბელმა, თდრემ იგი თვითონ რესპუბლიკელია და მარმან დრესდის კონგრესზედაც აღიარა თავისი რესპუბლიკანიში : « პრუსიის გერმანიამი რაც უნდა უვარგისი რესპუბლიკა რომ არ-ხებუდყოფ, ჩვენ ესლა სავოკულთოდ საარჩევნოდ თანახმდრი, ფარული და პირდაპირთ უფოლება ვე-ქნებოდა ყველა საწარმდმადგენლდ დაწესებულები-სათვის... ჩვენი კანონები ახლგიაციებისა და გრე-ბების შესახებ უფრდ ლიბერალური იქმნებდნენ, « სოციალური რევოლუციონი უფრდ განვითარებული. « პრესახაც მეტი თავისუფლება ექნებოდა... ერთის « სიტყვით, ჩვენის პრეტესტამის ბევრი მუხლი ესლავე « განხორციელებული გვექნებოდა. ამქამად ვი იძუ-ლებული ვართ დიდხანს და მადგრად ვიბრძო-ლოთ და ამ ბრძოლას ბევრი ძალა შევსწირთ » (3). ახე რომ ბუბელის ვალმქრება ყორების რესპუბლიკანიშიმის წინააღმდეგ ცარიელი ბაქი-ბუქი იყო, სხვა არათური. მაგრამ, რაკი ამსტერდამის კონგრესზე « რევოლუციონი » ამიდილეს ნიშანში, ამიტომ საჭირო იყო რესპუბლიკის ვმდბაც. ბუბელმა მონარქია ირ-ხია, — იქ უფრდ ადვილად განვითარდება რევოლუციონალი. ხოლდ გედმაც ვადაბოტა რესპუბლიკას და მოუღდრნილად ანარქიულ ნიდავსე შედგა. თქვენ რესპუბლიკის დაცვას უნდებოთ, — უთხრა მანაც კონგრესზე ყორებს. « მაგრამ, ვკვირსებით, რანა-რად უნდა შეუწყოს ხელი პრეტესტარიატის გან-თავისუფლებას თქვენ მიერ ვადარჩენილმა რეს-პუბლიკამ?.. თქვენი შეცდმა მირითადია. თქვენ « სოციალისტს რესპუბლიკას და დიდ ფრანგულ რე-ვოლუციონს უკავშირებთ. ჩვენ ვი ვამტყვივებთ, სო-ციალისტში წმინდა ეკონომიურ მოვლენათა შედეგია « და ჩვენი შეხედულება სრულიად ეწინააღმდეგება « თქვენსას. თქვენს თვალში რესპუბლიკა პირველი « თავი ან კიდევ შესავალია სოციალისტისხად » (4). ამახე ნათლად ანარქიულ კონგრესიის აღიარება შე-უძლებელი იყო. მაგრამ საქემ ის არის, გედი არ იყო ვანა, საფრანგეთის ჩრდილდეთ ქალაქებში ვგრედ წოდებულ მუნიციპალურ სოციალისტის განვითარე-ბას რომ უწყებოდა სელს? ვანა 1893 წელს პარლამენტში დეპუტატობის დროს გედი არ ესმარებოდა კანონმდებლობის შექმნის საქემში სხვა სოციალისტებს, რომელნიც რესპუბლიკის ვაუმჯდბესებას ცდი-ლობდნენ და რესპუბლიკის სამუალეობით პრეტესტა-

(1) გალიფე ის ღვერდალია, რომელმაც კომუნის დროს (1870) დიდძალი ხალხი ამოკვლიტა.
 (2) რამდენისამე მუშის მოკვლა.
 (3) Européen n° 143.
 (4) იხ. კონგრესის ანგარბიო P « Humanité » n° 122.

(1) კანიტალისტების მიერ შექმნილი ორგანიზაციებია გაფიცულების წინააღმდეგ საბრძოლველია. შ. რედ.
 (1) სიტყვები მოკვყავს P « Humanité »-დან n° 155.
 (1) P « Humanité » n° 123.
 (1) იხ. ანგარბიო P « Humanité » n° 123.

რიატის ხსნას ? დიად, ეს ასე იყო და ამიტომაც თვით სოციალ-დემოკრატიულ წრეებშიაც კი ვერაფრად მოიწონეს გედის გალაშქრება რესპუბლიკის წინააღმდეგ. « ფორვერტმა » გედის პოლიტიკა ამნაირად დააფასა :

„ გედის აზრით, კლერიკალიზმის წინააღმდეგ ბრძოლა ფუჭი საქმეა. რიგიანი სკოლა, მისის აზრით, მართლ სოციალისტურ საზოგადოებაში დაარსდებოდა. ეს იმ მსრფავა მართალი, რომ საზოგადოდ ყველა ჩვენთა მისწრაფებათა სავსებით მხოლოდ სოციალიზმი განასწრდევლებს. მაგრამ განა გერმანელი სოციალ-დემოკრატია უყუროდებოდა სტრუქტურა საყოველთაოდ მრძელს ამა თუ იმ რეფორმის განსასწრდევლებლად ? გედს რომ გაეყვანო, პარლამენტარისმაც თავი უნდა დაეკანკალო, აღარ უნდა მოქმედებდა საკანონმდებლო წინადაგზავდ... ამ სახიათის ვიდრათ გერმანულ სოციალ-დემოკრატიას საერთოდ არა ექნებოდა-რა, მას რომ ჩვენში ემოქმედნა. იგი დაინრდილებოდა ანარქისტების პატარა ჯგუფში ” (1).

გედის წინააღმდეგ დრეზდენის რეზოლუციაც დადავებს. დრეზდენში მომხდარ ს.-დემოკრატიულ კონგრესზე მარშან « რევოლუციონურმა » ელემენტმა გაიმარჯვა. ამ კონგრესზე ბებელის მიერ რესპუბლიკის სახარგებლოდ წარმოდგენილ სიტყვის შემდეგ, რეზოლუცია გამოიტანეს, რომელშიაც, სხვათა შორის, აღიარებულია, რომ ს.-დემოკრატიამ უნდა ისარგებლოს თავის პარტიის წრდით და განამტკიცებდეს განავითარდეს პოლიტიკურ თავისუფლების უფლებანი და « უნდა ცდილობდეს ენერგიულად განაუქმებდეს სოციალური კანონმდებლობად ». ამკარაა, კამონმდებლობას ვერ განაუქმებდეს, თუ პოლიტიკური ფორმა არ დაიცვავით. და, მამახადამე, დრეზდენის კონგრესის მიერაც არიან გამტყუხებულნი ამსტერდამის კონგრესის « რევოლუციონერები ». მაგრამ, ყველაზე საკვირვლი ის იყო კონგრესზე, რომ « რევოლუციონერები ადფრთოვანება » გამოიჩინეს გერმანულ ს.-დემოკრატის წარმომადგენელთა, რომელნიც, ჩვეულებრივად, თავიანთ მუდმივ პრაქტიკულ მოქმედებაში არასოდეს გახცილებიან ლეგალურ ნიადაგს. ამკვარი შეუსაბამაა ყორესმა აღნიშნა თავის სიტყვაში, როდესაც კაუცკის და ბებელს მიჰმართა და უთხრა :

„ თქვენი პარტია პრფაგანდის განვითარების მხრივ მუდარბობელია. ამას ამტკიცებს 1903 წლის არჩევნები, როდესაც თქვენ სამი პოლიტიკოსი ხმა მოიპოვეთ. მაგრამ თქვენი მოქმედება შეფერხებულია, რადგან პოლიტიკურად უძლური ხართ. მოქმედების დრი საშუალება გაკვლიათ. თქვენ არა გაქვთ რევოლუციონერში ტრადიცია. რეფორმები, საყოველთაოდ საარჩევნო უფლება — ყოველივე ეს მთავრობისაგან მიიღეთ, ჩვენსავით ბარიაკადების საშუალებით არ დაგვიყრიათ იგი. თქვენ კარგად იცით, რომ ამკამად გემუქრებიან. ჰსურთ საყოველთაოდ საარჩევნო უფლება წაგართონ, მაგრამ თქვენ ფეხს არ იგვლით. საქონიაში, რომელსაც „ წითელ სამეფოს ” უწოდებენ (იხე ბევრია იქ ს.-დემოკრატი), ჰკვე მღხავს ეს უფლება, მაგრამ თქვენ პრეტენტი არ გამოვიცხადებიათ. თქვენ (მიუბრუნდა ყორესი ბებელს) ვრუბის (2) ინციდენტის კამო მშვენიერი სიტყვა წარმოსთქვათ რეისხტაგში, სიტყვა, რომელიც ჩვენ ყველა ენებზე გადავთარგმნეთ; მაგრამ თქვენ შეუთრგვყავით თქვენი თავი, რადგან მუშებს ურჩიეთ, რომ იმპერატორისთვის თავმდაბალი ადრესი მიერთშიათ. თქვენი უძლურება იმამიაც გამოიხატება. რომ საპარლამენტოდ ძალა გაკვლიათ. კენჭისყრას თქვენში არავითარი მნიშვნელობა აქვს, რად-

(1) P « Humanité » n° 155.

(2) ვრუბი — ცნობილი წარმარების მკეთებელი მქარს-ტე იყო გერმანიაში. ს.-დემოკრატებმა გამოაქვეყნეს ფაქტები მის გარყვნილობის შესახებ და იმანაც თავი მოიკლა. იმპერატორს ძლიერ ეწყინა და მუშებს თანაგრძნობის გამოხატავდებოდა ადრესი დააწერინა. მ. რედ.

გან თქვენი პარლამენტი ერთადერთია, სადაც მინისტრები პასუხს არ აგებენ და სადაც ყოველი დადგენილება იმპერატორისაგან ადვილად გაუქმებულია სოლმე. დრეზდენის კონგრესიდან ბევრ რამე მოველოდით. გვედნა, რამე გვემან, პრფორმას შეიძუავედით, მაგრამ, თქვენ დარწმუნდით რა, რომ პრფორმარიატი მომწადებული არ არის, თქვენი უძლურება ამოფარეთ თვეორთულ და სარევოლუციოდ სახიათის ფორმულებს, რომლებსაც კაუცკი იხე ადვილად გიხსნობს სოლმე ” (1).

აი ამკვარად კამათებენ ერთმანერთში ს.-დემოკრატიის « დრის მიმართულების » წარმომადგენელნი. ამ კამათს რომ ვაკვირდებით, ვრწმუნდებით, რომ ინტერნაციონალურ ს.-დემოკრატიაში კრისისმა იჩინა თავი. იმან ერთის მხრივ, შეიწყინარა ბურჟუაზული პარლამენტარული რეჟიმი და ამ რეჟიმის საშუალებით ცდილობს განსწრდევლოს ვოლკოვოვ-ლეკტიონოვი ; მეორეს მხრივ, მასში ეჭვი დაიბადა : ბურჟუაზულ რეჟიმის შეწყინარება სომ დალატია პრფორმარიატისა, იგი ხომ სარევოლუციოდ სოციალიზმს უარჰყოფდა. მაგრამ საუბედუროდ, ვითომდა ეკ მეორე ნაწილი ს.-დემოკრატიისა, რომელსაც სარევოლუციოდ პრინციპებისადმი მისწრაფება გაეღვიძა, ვერ ჰბედავს იმ ფარგლის გადაცილებას, რომლითაც შემოწმდულია იგი, ვერ ჰბედავს ბადის (პარლამენტარისმის) დახვევას, რომელშიაც გახვეულია იგი და რომელიც აფერხებს მის სარევოლუციოდ მოქმედებას. მას არ ვსმის თუ რა გზით შეუძლია ისხნას თავი, იგი არ ხედავს თავის პრინციპების ძირითად მეცდობას. იგი სარევოლუციოდ ფრანკოლდ-კით არის დაბრმავებული და თავის ამხანაგებს, რომელთაც მედფორად « რეფორმისტები » უწოდებს (თითქო თვითონ რეფორმების წინააღმდეგი ყოლი-ლიყობ) და შემდეგს სიტყვებს ეუბნება : « რამდენა-დაც უფრო ამცირებენ სოციალისტები პრფორმა-რიატის მოთხვნილებათა ფარგალს, უმდენად მეტად დალატობს პრფორმარიატი სოციალიზმს « (უკედ — ს.-დემოკრატიას. რედ.) და ანარქისმს « ითვისებს » (2). ამ სიტყვების ავტორს და მის ამხანაგებს უნდა გაეგოთ, რომ ვინც ბურჟუაზულ პარლამენტში მოქმედობს პრფორმარიატის ინტერესების დახატავად, იგი აუცილებლივ და მუდმივ დალატობს ამ ინტერესებს. ეს რომ გაეგოთ ამ სიტყვების მოქმელს და მის ამხანაგებს, ანარქისმს აღარ გაექცევოდნენ, პარლამენტს თავს დაანებებდნენ და თავიანთ ძალდნეს პრფორმარიატის დრგანიზაციას კაპიტალთან პირდაპირ ბრძოლისათვის მდანიდებდნენ. მამინ ექმნებოდათ ლდვიკური და წნეობრივი უფლება « რეფორმისტების » წინააღმდეგ ბრძოლისა. ესლა კი მათ მიერ არეხილი აყალ-მაყალი კომიკურ შთაბეჭდილებას ახდენს.

(დახასრული იქნება).

მღაბიური საუბარი მწვავ კითხვათა შესახებ

I.

უარყოფს თუ არა სოციალიზმი ვრდენებას და ვრის დამოუკიდებლობას ?

ამ საგნის შესახებ კითხვა დავსვი... და მე თვითონვე შემდრნვა. შემდრნვა ჩემის თავისა, რომელმაც ეს კითხვა ; მრცხვინა სოციერთ სოციალისტების, — უპარნავად ! სოციალ-დემოკრატების — მაგიერად. —

(1) P « Européen » n° 144.
(2) პოლ ლუის (გედისტი) სიტყვებია. L' « Européen » 143.

განა—და შეიძლება არსებობდეს რომელიმე საწადმართლ, პრეზერვიული მოძღვრება, რომელიც უარყოფდეს უფლებას არამეტუ მთელის ერისას, არამედ რომელიმე პრეზერვიონისა, ქალაქთა, საზღვადღებთა და ასღვინათა თავიანთი შინაური საქმეები, თავიანთი გეგნდომიერი, გონებრივი და საზღვადღ გზავრება თავიანთის სურვილის თანახმად მოაწყონ და წაიყვანონ? უსიკვარ დროდინახე ყველა ჭეშმარიტნი მეგობარნი თავისუფლებიან, წარმატებისა და კაცობრიობისა, მთელი რეკლუციონური დემოკრატია უწყმიდესად აღიარებდნენ ავტონომიას და დამუკვირებლობას თვით ქალაქთა და წვრილ პრეზერვიონათვის. განსხლების ხანის რესპუბლიკები ირქათვის ქალაქებისა, პაწაწასან—შირენგე და ანდორის რესპუბლიკა პირინეის მთების გლეხთა, 22 ავტონომიური კანტონი პატარა შვეიცარიისა, რესპუბლიკა ჰამბურგისა, ლუბეკისა, ბრემენისა და მათი განისი კავშირი, რუსეთში ვიქე ნოვედრდისა და პსკოვისა, — ყველაგან პრეზერვიონისა და თავისუფლების ყველა მგებართა მიერ აღიარებულ იყვნენ პოლიტიკურ სახელმწიფოს უუმაღლეს ფორმად და რეკლუციონური დემოკრატია მათთვის იბრძოდა და თავსა ხდებდა.

ეს კი არა, თავისუფლებისა და წარმატების მოძმონი, დემოკრატია XIX საუკუნისა, როგა აყვავებულ და მდიდარ ახალმენებასა და სახელმწიფოებს აარსებდნენ, ყველაგან ურყვევლ საფუძვლად მიაჩნდათ სიწმიდე და ხელუხლებლობა კომუნათა, ქალაქთა და პრეზერვიონათა ავტონომიის უფლებისა, და ხშირად ამ კომუნებსა, ქალაქებსა და პრეზერვიონებს სახელმწიფო (შტატი) ერქვათ. ავტონომიური გოლენიები ავტონომიისა და განადისა შემდგარნი ურთიერთ შორის თავისებობის ხელშეკრულებით და ამ ხელშეკრულების ძალით ყველს ვოლენიას უზრუნველყოფილი უფლება აქვს მინიჭებული თუითონვე შექმნას თვისი შინაური განდმდებლობა. ამერიკის დიდის რესპუბლიკის ყოველი შტატი თავისი საკუთარი საგანდმდებლ გრება აქვს, თუითურ ირჩევს ადმინისტრაციას, მოსამართლებს, თვითურ უმდგება კომუნალურ და ქალაქების საქმეებს. ჩრდილო-ამერიკის შტატებს წასვდეს და თავიანთი თავი ფედერატულ შტატებად აღიარეს შექმნიეს, ბრაზილიისა და არგენტინის რესპუბლიკებმა. ავტონომიურ კომუნას ესწრაფვის ყველაგან მდინარე და გმირული პრეზერვიონი საფრანგეთისა...

და სწორედ ასეთი დრფს ჩნდებიან ბრძენნი და უმეგარ კაცის რისიანობით აგნადებენ, რომ ავტონომია არა მარტო კომუნათა, არა მარტო ქალაქთა და პრეზერვიონათა, არამედ ავტონომია თვით ერთა — რეპრეზენტების მოვლილი ხიხელეობა; აგნადებენ, რომ უუმაღლესი მოვალეობა კაცობრიობისა — საზღვადღ ავტონომიისა და ფედერალიზმის მოხაობაა და მათ მაგიერ უნდა დაარსდეს ყოვლად ძლიერი, ყველაფრის შთანთქმელი ცენტრალისტური სახელმწიფო, რომელიც დააწესებს (1): შ რ მ მ ს ა რ მ ი ა ს , განსაკუთრებით მიწათმოქმედებთათვის, მიწის შემუშავებას და განაყოფიერებას საერთო გეგმის (ჩვენ ეს გეგმა პეტერბურგიდან უნდა გამოგვიგზავონ!) თანახმად.

და ბურჟუატულ ფანტაზიის ამ უმეგრებას რუსების უმეგართ და უფლების ანდის, დისციპლინისა და დამორჩილების მქადაგებელთ აიღეს და დააწერეს სოციალისტები!

ეს ვაჰბატენები სდვილდებენ დაარწმუნდნ გულუბრყვილ ხალხი, რომ სოციალისტნი არის თავისუფალ კაცების საკლდეებულ შრომის საღვათებად ქვეყა, ან სოციალისტნი ვაჰბურბურგიდან გამოგზავნილი „ჩინოვნიკური“ მოწოდებანი, თუ როგორ უნდა მდინარ გლეხებმა მიწა, როდის დასთესდნ, როგორ მოჟარდნ ვენახს და აბრეშუმის ჭიას! ამასთან გაიძახიან, სოციალისტნი დაჰყმდ კომუნათა, ქალაქთა და პრეზერვიონათა ავტონომია და... ყოვლისავე ამის დახასრულ. ფედერატული პრინციპიც!..

ყოველივე ეს ნაყოფია უმეგრების ფანტაზიისა და ამასთანავე — შეკრდობის ელიბა წამება სოციალისტისა. სოციალისტნი იმას კი არ ჰქადაგებს, ერთი ადამიანი მეგრებს

დაემორჩილეს და გყმდ, არამედ ჰქადაგებს თავისუფლებას და თანახმობას; სოციალისტნი ცენტრალისტისა და ბურჟუატის დამყარება კი არა აქვს აზრად, არამედ იმას სდვილდობს. რომ დაამყარეს სრული ავტონომია და თვითმოქმედება პრეზერვიონისა, სოციალისტნი იმას კი არ ჰქადაგებს, რომ ერთი ერთი მეგრე ერის მიერ იყოს დამდნებული (ამ ვაჰბატენთ დაახასრულთ თუნდ ერთი სოციალისტი, რომელსაც ასეთი უმეგრება და უსწეობა ექადაგონ!), არამედ იმას, რომ თავისუფალნი, განათლებულნი და სოლიდარულნი ერთად მეგრთდნენ მშურად, თანახმობის უფლებებით მოხილნი.

ამიტომ, რომ სოციალისტნი მოძღვრებაა უმაღლეს სამართლიანობისა, სოციალისტნი ჰქადაგებს ყველა ადამიანთ განდმდებლობას და საზღვადღ თანახმობობას. იგი ჰქადაგებს, რომ ყველას განურჩევლად მიენიჭოს გონებრივი, ფიზიკური და უმაღლესი სწავლებრივი აღზრდა. ყოვლისავე ამის განდრევილება და აღზრულება შეუძლია თვით ხალხს, მუშებს, გლეხობას; სოლიდარული განათლება შეიძლება მხოლოდ იმავე ხალხის გნახე (1). ამიტომ ყოველი სოციალისტი ვალდებულია სელი შეუწყო განდმდებლობას და განვითარებას სამომდლო ნაციონალურ ლიტერატურისას და თვისი ერის მთელის კულტურისას.

აი სწორედ ამ განსავითარებელ გრდრულ ლიტერატურაში უნდა შეიტანეს სოციალისტმა სოციალისტებმა სოციალისტური დიდებულნი პრინციპნი საერთომდრის სოციალისტისა. სოლიდარული პრინციპნი დიად აღმადლებულნი და სანატრელნი არიან.

ყოველივე, რაც გრდრებაში აღმადლებული, მშენიანი და კაცობრივადი, სრულებით მარტივი და მისაწდომია უბრადლ მოძაკვებათა და თვით მდამილთა გონებისათვის სანჯი, დასკვნანი, რომ ვერ გამოხტკვას ხალხს ჭკუის პარტენმა კაცმა ამა თუ იმ ერის გნახე ცდესლად და მდმინოვლად. მით უფრო ადვილია გამდხატეს კაცმა მდამილად და დასურათსატებულად სახალხო გნახე მოძღვრება სოციალისტისა და ის პრინციპნი, რომლებსედაც სოციალისტნი დამყარებულა. ამის ასრულება მით უფრო ადვილია, რომ თვით სოციალისტები უმეტეს შემთხვევაში მარტივად, გასაგებად და გასატებულად სწერდნენ. სადად და ყველახათვის გასაგების გნათა სწერდნენ თვით ის სოციალისტებიც, რომელთა უკვირად განდმდებლ სოციალისტები ამეგრდენ თავისუფლად, განათლებულ და სოლიდარულ კაცობრიობის მოძაკვება საზღვადღებას. მართლაც და, დიდებულ კაცთა ნაწერი, გრდრება და მოქმედება ხელ მუდამ ნათელი, მარტივი, თავმდაბალი და მისაწდომია. მხოლოდ გულმედიად უნიჭო კაცუნა და გაიმეგრაა, რომ დიდთქაილობით სდვილდობს ფრს გახვალს.

აი თუნდ ავიდოთ დიდებული მღაზრე და თავმდაბალი გულკეთილი მეგობარი ყველა მამკრალთა და დაჩაგრულთა — ადამ სმირტი. კაცობრიობამ ერთხმად აღიარა ადამ სმირტი საოლიტიკო გკონომიის შამათმთავრად, და თუმცა გლეხნიკალებმა და არისტოკრატებმა მეგრვარი ცილი დასწამეს, მეგრვარად შეურაცხვეს და დაამდირეს ეს ამკართა არტისტი და დემოკრატნი, ფიციცალური მლიქნევილი და პირმდინე ინგლისი მანინე იძულებულია იგი თვის გრდრულ სოციალისტად აღიარდეს! რას ვვასწავლიდა ეს თავმდაბალი ბრძენი? — ვვასწავლიდა იმას, რომ ყოველ საზღვადღებრივ, სახელმწიფო და გრდრულ გრდრების სამირკვლად და აგრეთვე გრდრად და სახელმწიფო ხომდიდრის წყაროდ უნდა აღვობროთ შ რ მ მ ა და რომ მხოლოდ შრდმა ჰქმნის კერძო პირთა და ერთა ხომდიდრეს. მისი მოძღვრებანი შეგვიძლია მოვლედ ასე გამოვსთქვათ:

ა) მხოლოდ შრდმა ჰქმნის ხომდიდრეს; მხოლოდ გაყე-

(1) ჩვენ შეგვსგედრია უვიცი ხ. — დემოკრატები, რომლებიც ამბობდნენ, — ქართველ ქუშათა შორის სოციალისტნი რუსულად ვიქადაგოთ. ვინ დაუშლისთ, მალე ისინი სთქვან, ეს პრეზერვიონა ლევიცისა და ბობეღდრდისგვის მუნჯურის მეტოდით გავსწიოთ!..

(1) მოთხონილებაანი „კომუნისტურ მანიფესტისა“.

ულის შრომით შეიძლება გადასწყვიტოთ ღირებულება ნაწარმებისა; მხოლოდ ნაწარმებისათვის დახარჯულ შრომის რაოდენობით უნდა დაგაფასოთ საქონელი; და მხოლოდ სახარვეზო ნაწარმების შემქმნელს შრომას შევიძლია ვუწოდოთ ნაყოფიერი.

ბ) თუშეცა სელმწიფეანი, მინისტრნი, დიდებულნი, სახელმწიფონი, ვეჭვილი და სხვა მაღალ წოდების პირნი დიდის პატივით არიან მღრჭმულნი, მათი შრომა უნაყოფოა; იმ საზოგადოებაში, სადაც ამ დიდებულ პირთა რიცხვი მწარმდებელთა რიცხვთან შედარებით ძალიან მცირეა, საღის კეთილდღეობა უფრო სწრაფად ვითარდება და ადვილად უშაღვს წარსხს ადრევეს.

და ბრძენმა ეს მარტივი ჭეშმარიტება ისეთი მგენიერების საბუთებით დაამტკიცა, რომ თვით მისივე მუქათარღებდა აღიარებულ პირთაც კი მეტი გზა არა ჰქონდათ, უნდა დასთანხმებოდნენ.

სოლო მისნი მწაფენი და უკვე ნამდვილი სოციალისტები რბერტ ღვენი და მისი მკვლარი ტემსონი აი რას გუბნიდნენ მუშებს:

— ყოველი შრომა ჰქმნის არა მარტო იმ ღირებულებას, რაც მუშამ დაწარმა მუშაობის დროს, არამედ და მარტო მისი ღირებულება სახე, რასაც მოგების, გადასახადის, იჯარის ხასით მუშას ართმევენ მთავრება, ბატონი, მესაკუთრები (ტემსონი 1825 წ.).

— ჩემდ მკვლარნი, — გუბნიდნენ რბერტ ღვენი პრელეტარიატთა პირველ კონგრესზე მუშათა წარმომადგენელთ, — მხოლოდ შრომა ჰქმნის სიმდიდრეს და მუშანი შეიძლება ეს სიმდიდრე თავიანთს ხელში შეინარჩუნენ, თუ შეერთდებიან და ერთი პირი ექნებათ ამ საქმისათვის (1832 წ.). სოლო მთელს კაცობრივას იმავე ღვენიამ ამ სიტყვებით მიმართა: „ადამიანი ქვეყანაზე დაბადების დროს არც ავია და არც კეთილი, სოლო სიავისა თუ სიკეთის თვისებას ცხდვრებისა და აღზრდის სეფკავლებით იძენს; და რათა ჩვენს მღრის არ გვერიდს ბორტე, უსამსი, ბრწყინ და გაუნათლებელი, საჭირდა ჩვენი ცხდვრება ისეთნაირად ვარდაგქმნათ, რომ ყველა უზრუნველყოფთ, ყველას მინიჭებული ჰქონდეს თანასწორება ეკონომიური, აღზრდა ფისიკური, გონებრივი და სწეობრივი, თვითონ იყოს პატრნი თავისი შრომის ნაყოფისა, თავისუფალი იყოს, ისე იცხდვრეს, როგორც თვითონ სურს“.

თავმდაბაშმა და თავდადებულმა რბერტ ღვენიამ და ტემსონმა ამ ჭეშმარიტებას გავრცელებას ანაგვალეს თავიანთი სიგფხლე, სიმრთელე, დიდძალი ქონება. მათი ცხდვრება, განსაკუთრებით ღვენიისა, სამაგალითოა; თანამედროვე საზოგადოებაზე და შემდეგს თაღბაზე დიდი გავლენა ჰქონდა მათს მოქმედებას. და რუსეთის სასწელოვანი მწერალი და მწამე ჩენრნიმკვსვი ღვენი დიდებულს და წმიდა მღვწეს გამანდა.

ამნაირივე კეთილი და მიშნიდველი იყვნენ სენ-სიმონი და ფურიე, რომელნიც ასწავლიდნენ ხალხს: საჭირდა მღვაწყოთ საერთო წარმოების საქმე, მისი მღმმარება და სწავლა-განათლება ისე, რომ ადამიანი კი არ უნდა ვმართავდეთ, არამედ წარმოებას (საგანს), და აწინდელ სასწელოვანთა მავიერ დაგაარსოთ თავისუფალი კავშირი კრებულთა, რომელნიც შეიმუშავებენ დედა-მომისა (სენ-სიმონი); თავისუფალ საზოგადოებაში შრომა სომღვრებად გადაიქცევა, რადგან ყოველ ადამიანს გყოფა დღეში 4 — 5 საათის მუშაობა; ამავ დროს სამუშაოს იგვლის: სასწელოვანად გადავა ბაღსა, მწავლულის კაბინეტში, საჯანგერტად ზაღამი, სამსატურღში, ბავშვების კლასებში; შრომა მიშნიდველ სავნად გადაიქცევა; უშრომლოდ და უშრომლოდ ადამიანის სხეული დაჭკნება (1); ამის განსაზრციელებლად არც პოლიცია იქნება საჭირად, არც ჯარი და აღარც მღხამართლე; თავისუფალნი, განათლებულნი და ყოველმწრივ აღზრდილნი ადამიანნი თავისუფალ მშურ საზოგადოებებში გაამეგებენ სრულს თანხმებას, რადგან ანლაგ ადამიანი თავისს ყოველდღიურ პირად ცხდვრებაში

ისე კი არ იქცევა, როგორც უბრძანებს დაწერილი კანონი, რომელსაც მღხამართლეოთა და ვეჭილთა გარდა არავინ იცნობს, არამედ იქცევა ისე, როგორც უბნება ჩვეულება, საზოგადოების აზრი, პირადი სასიათი, მიდრეკილება და გნებათაღვლება; და რაკი აღიზრდება, განვითარდება, გასწორდება გნებათაღვლევა და სასიათი მღხარდ თაღებისა, სოლოდარული საზოგადოება ამით განსაზრციელებს უდიდესს ბედნიერებას თავისუფალ და განათლებულ ადამიანთა, რომელთა გარემოელ ყოველგვარი სიუხვე იქნება გამეგებული.

აი მოვლედ და მარტივად გამთქმული უშაღვსი აზრი და ჭეშმარიტება, რომელსეფად სოციალისმია დამყარებული! ყოველად ურყველი და მართალია ეს აზრი, მომსიზღველნი არიან ის ადამიანნი, ამ აზრს რომ ჰქადაგებდნენ. გავლენა ამ ადამიანთა და მათის მოქმედებისა იმდენად დიდი იყო, რომ მთელი მოწინავე და პრერეციული კაცობრიობა ამ უკანასკნელ 60 — 80 წლის განმავლობაში სოციალისმის განმათავისუფლებელ დროშას ამოუღდა ქვედა და განაღდა შეიძლება სსკავრივ? ამიტომ რომ ეს აზრი ეკუთვნის მთელს მშრმელს კაცობრიობას. ყოველმა უსწავლემა გლეხმა თუ მუშამ იცის, რომ მათის შრომით სხდვრებზე მემამულენი, მოხელენი, ჯარი, პოლიცია, მთავრობა; ყოველი მათგანი იმას-ღა ნატრებს, იმდროშს თავისა და თვისთა მოყვასთავის, არ გადაიხადეს გადასახადი, საღდათად არ წაიყვანენ, პოლიციას მასთან ხელი არა ჰქონდეს, და დაიარსეს კარგი სკოლა, იათი და კარგი წიგნთსაგანი და სამკითხველო, გაიხინოს ესასყიდლო რკინის გზა, გზატკეცილი, გემები...

აბა რომელსაც გინდათ უსწავლელს გლეხსა ჰკითხეთ:

— თანახმაა თუ არა, მღისძვს საღდათობა?

— თანახმაა თუ არა, რომ გლეხმა და მუშამ გადასახადი არ გადიანდონ?

— თანახმაა თუ არა, რომ მისხა და მისი მღწობლების შვილებს კარგს სასწელოვანდ და სამეცნიეროდ სწავლას ადგინებდნენ საზოგადო სარჯით?

— თანახმაა თუ არა, რომ გუბერნატორებისა, მარზის უფროსებისა, მოქალაქებისა და პოლიციის მავიერ ყველა საქმეს ანჩეულნი პირნი განაკებდნენ?

— თანახმაა თუ არა, საზოგადოდ სასწელოვანდ და საზოგადოდ მიწაზე თავისს მეგობრებთან და მეწობლებთან ერთად მხოლოდ სუთი ან ექვსი საათი იმუშავოს დღეში, რათა კარგად და ბედნიერად შეინახოს თავისი ცღმევილი, სკოლა, საავადმყოფოდ, მუსეი, ესასყიდლო ჰქონდეს ფღსტა, გზა, საღვდემები. მეშა, სანთელი, კარგი ტანისამღისი, წიგნები, გასეთები, თეატრები?

— თანახმაა თუ არა, რომ ამნაირად თავისუფლოდ და ბედნიერად იცხდვრენ სღმსებმა, ლეკებმა, თათრებმა და სხვა მეწობლებმა ერებმა?

— თანახმაა თუ არა, რომ ყველა ამ ერებმა თავიანთი საქმეები თვითონვე მართონ და, ამასთან, თავიანთს სამშობლო ენაზე?

— თანახმაა თუ არა, რომ ყოველ კაცს შეეძლოს წახვლა, საღა უნდა უპასუბრტოდ და უბილეთოდ ისე, რომ არავის ნება-რთვა არ სოხვოს და არ უთხრას, თუ სად, რისთვის და რამდენის ხნით მიდის?

ჰკითხეთ ესენი უსწავლელს. შრომით წელში გაწყვეტილს და მიიერმწყურვალს კაცს, რას გიპასუხებთ? წინააღმდეგი იქნება? უბედურნი, უვიცი განა რომ პირდაპირ ვერყვისთ: თქვენს პირს მაქარი, ამასე მეტი ბედნიერება რღა იქნება!

სოციალისმის წინააღმდეგ რასმე მღამიოდ ხალხი, დანავრული და გაჩანაგებული ხალხი კი არ ამბებს. ხალხი მხოლოდ სამართლიანობას ეძებს, მეტს არახდერს. სოციალისმის წინააღმდეგ არიან იხინი, ვინც ხალხის დღეოთა სცნობრებზე, ვისაც ხალხის უფროსობა უნდათ და წარმდგენილი აქვთ, ჩვენ ხალხსე უკეთესნი, უტკვიანგენნი და „უბრძენნი“ ვართ. მაგრამ ვინც რა უნდა სოქვას, ხალხი, ადრე თუ გვიან, მღიბვეებს ამ უბრძალ მღმართლიანობას და გაამეგებს ამ სოგადკაცობრიულ სამართლიანობას ყოველ ქვეყანაში სამშობლო ენაზე, გრღვრულ ელფერთ, გვღვრათულ ადგილ-მღებარებების, ჰავის, რასის,

(1) თანამედროვე საქმიოდ მცენიერება და გიგიენამ ეს აზრი ფურეისი ნათლად დაამტკიცეს.

ენის, გრძელვადიან ბიზნესში მეთანხმებით. მს. აფლიო, წოდებული სიმარტოე — სოციალისტური კაცობრიობის შეკრებებს იმით ვი არა, რომ ბიზნესმა, ვინა რემედიუმ ვინ დამიძღვრებოდა, არამედ ყველასათვის თანასწორების მოქმედი სწავლებისა და სოციალისტური აზრებით, ერთის სოციალისტური, თავისუფალ, განათლებულ და კაცობრივად წესდებულად, სოციალისტური გამარჯვების დროს სწავლა და გაცემით უფროსი ფრანგებსა და ინგლისელებს, ჩვენ ქართველებს და ამერიკელთ, რუსებსა და ესპანელთ ერთნაირი ვეჭვება. მაგრამ აქედან ის ვი არ შეიძლება კაცობრიობის დიპლომატიის ფრანგებს ინგლისელებს და ამერიკელთ, ამერიკელი — ქართველებს ან რუსებს — ესპანელთ. სოციალისტური ათანასწორების ადამიანთა და საზოგადოებრივ უფლებებს, იტარებს ადამიანის, საზოგადოების და ერის თავისუფლებას.

ყოველივე ეს იხილეთ საინტერესოა, რომ არცერთი სოციალისტური მწერალი არც ვი შეხვედია ამ ვითარებას. „ მიწათმოქმედებისა, ხაერთო ვეჭვებს ყანების შემუშავებისთვის მშრომის არმიის ორგანიზაციის ” შესახებ თავისუფალ ქვეყნების სოციალისტებს ვი არ დაუწყიათ ლაპარაკი. სენ-სიმონი, ფურიერი, ღვენი, და აგრეთვე ლუი-ბლანი, კონსიდერანი, პრუდიონი, ბლანკი და სხვა ქვეყნების სოციალისტები თავიანთ ნაწერებში გვინდობიერ თანასწორებისათვის ერთად ჰქადაგებენ ადამიანის თავისუფლებას თავისუფალ ასოციაციაში, სოციალისტური კავშირით (ფედერაცია) ამ ასოციაციათა, სოციალისტთა მოძღვრების თანახმად, მთელს კაცობრიობას მშრომის კავშირით შეკავშირებს.

„ დედამიწა სოციალისტურ ასოციაციათა მიერ დამუშავებული ”, — აი სოციალისტების ნაწერა და იდეალი, სენ-სიმონის მიერ გამოხატული. „ ყოველს ადამიანს მიენიჭებ მისთა მოთხოვნილებათა დაკავალად, ყოველ კაცს მოეთხოვრებ მისის ნიჭიერებისა და შედეგის დავალად ”. — აი, სოციალისტების სწავლები კანონი ეს განლაგებთ. სოციალისტურ მოძღვრებაში კონსტიტუციონალიზმი არ არის დამატებული არც მშრომის არმიისა და დისციპლინისა და არც ცენტრალიზმისა და დამორჩილების შესახებ, და მით უფრო არათვრია ნათქვამი იმ საზნადარ და უზნად წესის შესახებ, რომლის თანახმად მაგალითად, საქართველო პეტროგრადის სამინისტრებსა და სურდატარებს უნდა დაემორჩილებ, თუნდაც ეს სამინისტრო ლიბერალულ ბურჟუაზიისა იყოს და აღიარებდეს 8 საათის სამუშაო დღეს კაპიტალიზმისა და სახელმწიფოსათვის.

თავისუფალი კაცი თავისუფალ ასოციაციაში, დამოუკიდებელი ფედერაცია თავისუფალ ხალხის თავისუფალ საზოგადოებათა; დამოუკიდებლობა ერისა და უფლება თავისი საქმის თავის ხერხებისამებრ აწარმოვებს — ეს არის იდეალი სოციალისტებისა.

ვინც ამის წინააღმდეგს ამბობს — ცილსა ხნამებს სოციალისტებს, ასეთი კაცი მტერია ადამიანის და კაცობრიობის გაცემით, სოციალისტურად და სწავლებივად განთავისუფლების აღმადლებულ იდეალებისა.

წიგნი მეორე მეთექვსმეტი

წერილი მეორე

სკოლა და ეკლესია აფხაზეთში.

ჩვენს ბიზნეს წერილში (1) მკითხველს მოკლე სურათი დაეუხატეთ იმისა, თუ როგორ აზრდებიან რუსების მთავრობა თავის ბარბარულ, მალდატანებაზე დამყარებულ პოლიტიკას აფხაზეთში; პოლიტიკას, რომელსაც აზრად აქვს დევნა ქართველ ელემენტებს, გაცემით და უმეტეს მისი, ბოგანოვად გადაქცევა. მეორე ნაწილი იმავე მალმომრებლსა და

დევნებაზე დამყარებულ პოლიტიკისა — არის გონივრად დასმობა მცხოვრებთა, სწავლებივად ტანჯვა-წვალება და გადაშენება. ამ ყიხულობაზე პოლიტიკას რუსების მთავრობა მით უფრო ადვილად ასრულებს ჩვენში, რომ წინააღმდეგობის გასაწყობება და მომზადება საკმარისად არ შეგვწყვეს. ეს უფრო და მოუშნადებლობა განსაკუთრებით ჩვენს ქვეყნის განაბირა ადგილებში უფრო თვალსაჩინოდ გვეტყობა. და ახა, მტერსაც ამ ადგილებზე მიაქვს იერიში.

ადგილებზე მკვიდრთა სწავლებისა და გონებრივის გადამენებისათვის მთავრობამ სკოლა და ეკლესია გაიხადა იარაღად.

ჯერ აქაურ სკოლის მდგომარეობის შესახებ მოგახსენებთ.

ყოველწეულად აღსამოვლელი ფაქტი ის განლაგებთ, რომ მთელი სოხუმის ოლქში (აფხაზეთი და სამურსაყანო), სადაც 110,000 მცხოვრებია, აქამდე ერთი სამუშაო სასწავლებელი არ არის (2). აფხაზეთისა და სამურსაყანოს თ.-აზნაურობამ ჯერ კიდევ ამ 20 წლის წინად გადახდო 100,000 მანეთი სამუშაო სასწავლებლის დასაარსებლად. ფული საოლქო მთავრობას ებარა. რამდენჯერმე აღძრეს ხარკიელი დანიშნულებისამებრ მოეხმარათ ეს ფული, მაგრამ უპატრონოდ მკვიდრთ პახუსიც ვი არავინ აღიწხა. როგორც ირკვევა, სოხუმის ოლქის უფროსად ნამყელი პოლკოვნიკი ვედენსკი დაჰპატრონებია უპატრონოდ დარჩენილ ფულს. ეს ის ვედენსკი განლაგებთ, რომელმაც მშენებელი ბაღი გააშენა სოხუმში და მერე 100,000 მანეთად მიჰყიდა დიდმთავრობს ალექსანდრე მიხეილის ძეს. ვედენსკი აქედან გადაიყვანეს (გვგონი, გადაიგვალა კიდევ) და 100,000 მანეთმა და სამუშაო ტომის სასწავლებლის დაარსების საქმეც ჩაიღუპის წყალი დაღია.

არსებობს (სოხუმში) 1874 წლიდან აფხაზეთში საქალებო დიხვალასიანი პრევიმანია, სადაც მკვიდრთა შვილების გონება მახინჯდება ყოველად შეუწყნარებელ ანტიპედაგოგიურ წესით. მთელი ექვსი წელიწადი სოფლის ქალები იძულებულნი არიან სახვები ისწავლონ მათთვის უცხო რუსულის ენის წყალობით, რუს სასწავლებლების ხელმძღვანელობით. სამშობლო ენა მათთვის არ არსებობს და დანაშაულობასა და ხელმწიფის მოღალატეობაში ჩამოვართმევენ, რომ აღნიშნულთ ასეთი ბარბარობა. ყველანი სდუმან და პრევიმანიას დაუბრუნებელივ განაგრძობენ თავისს გამანადგურებელ მოქმედებას. ქალები ათავებენ პრევიმანიას და ექვსი წლის განმავლობაში მივ ყოფნის შემდეგ ხელში რჩებთ კატაკლავით გაზებირებული ორიოდ რუსული სიტყვა, და იმასაც რამდენსამე თითვემი ივიწყებენ. სოციალ არ ავიწყლებათ სიძულვილი, სკოლამ და « მტარვალმა » სასწავლებლებმა სწავლისადმი რომ ჩაუბრუნებს ჩვილს გულში. ყველაზე სამინელი კიდევ ის წესია, ეს სასწავლებლები სასწავლებლებში რომ ამეუბნენ. ეს განლაგებთ ავად სხუნება ბავშვთა ჩამომავლობისა, მათის ეროვნებისა, ლანძღვა მათის სამშობლო ენისა, მათის წინისა და ჩვეულებისა. « პარმიოაია ტუსემკა », « დიკარკა », — აი სიტყვები, რომლებითაც « პედაგოგები » თავიანთს მოწათუებს მიმართავენ სოციალ დღე ყოველი და ჟამსა ყოველსა. საცოდავი ბავშვები ისე გააშინა

*) ის. „საქართველო“ № 2. 1903 წ.

2) მხოლოდ წლებულ დაარსდა სოხუმში რეალური გემნასია.

ამ მტავალურმა საქციელმა მასწავლებლებისამ, რომ ამ 7 წლის წინად პროკომუნის 13 — 15 წლის მღვანე-ქალუმა სამღვანელო ოლქის მხრუნველთან კვლევიტური თხოვნა გაგზავნეს და უჩივლეს მასწავლებლებს. გამომიქცა დაინიშნა, გამომიქცა სახაცილო და სატირელი, როგორც ჩვენში ყოველ ამგვარ შემთხვევაში ინიშნება სიღმე. ძეონა დაუწყეს დამნაშავე მასწავლებლებს კი არა, გარეშე პირებს... შავირდებს დაეპეტნენ. პროკომუნაშიდან დავითოვით, თუ არ გვითხარით, ვინ დავიწყრათ თხოვნა და ვინ წაგაქეხათ მასწავლებელთათვის გეჩივლათ. « წამქეხებელნი » ვინც არ იყვნენ, ვის აღმოჩენდნენ. გამომიქცეული დარწმუნდა, რომ მასწავლებლები ენერგიულ სიტყვების სმარებას არ ურიდებოდნენ მღვანელებს ეროვნულ გმინების შესალახავად; გამომიქცეულმა დაინახა, ვინც იყო დამნაშავე, დაინახა, ვინ შექმნა « დანაშაული », მაგრამ ყოველსავე ხელი გადაათარა, ყოველივე მიაფუჩეხა. « ტუხმეცების » გართულების ერთგულ მძმრე პედაგოგებს მხოლოდ დარიგება მისცა : « გართულები ბავშვები, მხოლოდ « ცენტრითი ფრთხილად და თავდაჭერით » მოქეციეთ ».

ეს ფაქტი აქ მოვიტანეთ დასახურათებლად ამ მხარეში არსებულ მდგომარეობისა; დასახურათებლად გხვრების იმ უკიდურეს პირობებისა, რომელთაც ჰქმნიან მთავრობის აგენტები ჩვენში, ჩვენის ხალხის გასარუსებლად მიჩენილი. მაგრამ თუ ერთის მხრივ გართულების აწრით დაბრძავებული აგენტები არაფერსა ზღვავენ თავიანთის აწრის გასაჩერებელბლად და თუ სვლა, ეს წმიდა ტამანი ხალხის განათლებისა და გონებრივის წარმატებისა, საჩამებელ დაწესებულებად აქციეს, მედრეს მხრივ უნდა აღვიზინოთ ის ფაქტიცა, რომ ხალხი არც ვერც გულგონილად უცქერის მთავრობის სასიილარ მოქმედებასა და უსამართლობასა, რომ ეს მთავრობა უფრო წათამამდეს მისის დუმილითა. შემოხსენებული პროტესტი და დრტინვა 13 — 15 წლის გვგებისა მეტად მრავალმეტყველი მაგალითია, ეს პროტესტი ხანუგაშა ჩვენთვის, ხანუგაშა იმ საქმისათვის, რომელმაც ამ უკანასკნელ ხანში იჩინა თავი და რომელსაც არსებულ წესწყობილების წინააღმდეგ ბრძოლა ჰქვია. ხანუგაშა მით უფრო, რომ თვითღმ მთავრობა და მისთა განკარგულებათა აღმანბრულებელი უწყობენ ხელს ჩვენს ხალხში ჩავარდნის ნაპერწკალი უკმაყოფილებისა უფრო გაადვიონ და მკნებარე გვგონად გადააქციონ, რომელსაც ხალხის შეგნება და მისის პიროვნების დაცვის, დათრგუნვილ გკონდშიურ და პოლიტიკურ უფლებათა აღდგენისათვის ბრძოლა ჰქვია და რომლის ჩაქრობა განრწნილ და გულგამოხრულ მთავრობას, ბევრიც რომ ეცადეს, არ შეუძლია.

მ—შვილი.

რ ა უ ს ე თ ი

რუსეთის უმაღლეს სასწავლებელთა სტუდენტები მხრვალე მონაწილეობას იღებენ ომის წინააღმდეგ გამართულ აკტიაციაში. აი, მაგალითად, რა ამბავი მომხდარა მოსკოვში 15 დეკემბრისთვის (მკ. სტ.). ამ დღეს მღრეულ აღმოსავლეთში უნდა გაგზავნათ 50 სტუდენტი — ხათადარიოვ პრაბრძოლაში. იმათ გასაცილებლად ვაგზალზე ამსანავები და უმაღლეს კურსებზე მღწავლე ქალები მოვიდნენ. ბევრი სიტყვა წარმოითქვა. არავინ ელოდა, ისე გასაცილებლად მღვლ ხალხს დაეტივნენ მებარეულებად გამოწყობილი ჯანდარმები და უწყალოდ გემა დაუწყეს.

მეორე დღეს სტუდენტებმა ოლქის მემდეგ უნივერ-

სიტეტის აუდიტორიაში კრება მოახდინეს. კრებაზე წინადლის გემა-ტყვის მნახველებმა ამსანავებს ყველაფერი დაწვინდნენ უამბეს; უამბეს, სხვათა მღრის იხივ, რომ ერთი მებარეულე გრთ მღწავლე ქალს მივარდა, ძირს დახრთა და მღრე თმით ათრია თუტმე. მეორე კრებამ დაიწყე ლანარაკი მთავრობის პოლიტიკის შესახებ. და ერთსმად გაჰვიცნა ომი და იმის ამტკენი თვითმპყრობელობა. მეორე ლანარაკეს აღმირალ რეკონსტრუქციის საქციელის შესახებ (ინლისის ქალაქ ჰულოან მტოვესკითა გემებს ყუშმარენი რე დაუშინა) და ბოლეს მიდისხენეს ვიბირის სატუხალში სტუდენტ ქალიშვილის მიერ თავისმღვლის ამბავიცა. კრების შემდეგ სტუდენტები „მარხელების“ სიმღერით და ყვირილით : „ძირს ომი ! ძირს თვითმპყრობელობა !“ ნივრის ქუჩით წამდვიდნენ. ანასდად გამოჩნდა წითელი ბაირაღი. დემონსტრანტებს შეუერთდა ხალხიც. გადასწყვიტეს საბაღე ქუჩასე გაეართა, და იქიდან მასლოდე ქონსნებთან მიხულიყვნენ მუშების გამოსამაშებლად. მაგრამ საბაღე ქუჩასე გამდიდნენ თუ არა, უგბად განდნენ აუარებელი მღწავლები და პოლიციელები და გაიმართა ხელჩართული ბრძოლა. რამდენსაშე სტუდენტებს სტუდენტებს, რამდენიმე შეიპყრეს, სოდე დანარჩენნი გაიქე-გამოქეხნენ. სამწუხაროდ, ეს დემონსტრაცია, სრულებით მღუშმარეგლად მღწდა. მაგრამ ნაყლოდ მანგ დიდი გამდიოდე. ხალხი ტამისკვრით გეგებოდა სტუდენტების პროტესტს და მათს მახილს : „ძირს ომი“. სატყველებიდან ქალები გხვონსახელებს უქნევდნენ თანავრძობის ნიშნად. უბრალე ხალხი ჩერდებოდა და სტუდენტებთან ერთად იხივ გაიმასლოდე : „ძირს ომი, ძირს, ძირს !“ გზა-გზა სტუდენტები ჩერდებოდნენ და მიხვავებულ ხალხს ომისა და მთავრობის საწინააღმდეგე სიტყვებს გეხმებოდნენ.

ვ ო ლ ო ნ ე თ ი

მომბილიწავია პოლენეთიაც დაიწყე. საბოზნიციო ნაწილმა პოლენეთის ხალხსამ ხელზე დაიხვია ეს მარჯვე მქმთხვევა და ხედილდეს ხალხი ამკარა წინააღმდეგობისათვის გამდივიცილ. პოლენეთის მრავალტანჯულ და გარინშის მიერ წელში გაჩყვიტოს ხალხსაც ბევრი ჩიჩინი არ : სკირთა თავის მტარვალს ყოველგვარი წინააღმდეგობა გაუქვილ, როგორმე მღიანლოდეს საჩეტიარდ დიდე ვანთავი-გულულებსა. ათასობით და ათათახობით ეფინება პოლენეთს რუსის მთავრობის საწინააღმდეგე წიგნავები და პროკლამაციები ; მიგ პირდაპირ ჰემდგენ რუსის მთავრობას, ამკარად თანაუგრძნებენ იაბლიას და მისს გარარჯვებას ნატრდგენ, რასაც უეჭველად მღჰყვება დამსღბა ნიკოლოზ მედრის დესპოტიზმისა.

ღმში გავველები ყოველი დღისმიობით ხედილდგენ რუს მთავრობის იარაღად არ განდრენ და თავიან აიცილონ მანჯურთაში წახვლა. ნებაყოფელობით არავინ გხადდობა და მთავრობა იძულებულია ძალით და იარაღით წაიყვანეს ხალხი საბრძოლველად. რესტრვისტების უმეტესი ნაწილი გურმანიისა და ავსტრისის საზღვრებისაკენ ივლტვიან. ერთხელ ერთი მატარეული დაიჭირეს, მიგ მგეგვიდნენ და მემანქანეს უბრძანეს საზღვარზე გადაეყვანა ყველანი.

მუშათა კრებები და დემონსტრაციები პოლენეთის ყველა დიდ ქალაქებში ჩვეულებრივ და ყოველდღიურ მღვლენად გადაიქცა. მიყურებთან რომელსაშე მოედანსე ათახობით, ათათახობით ხალხი, აფრთხილებენ წითელ დრდმას, დადიან ქუჩა-ქუჩა და თანაც ჰყვირებან : „ძირს თვითმპყრობელობა ! ძირს ომი ! გუშარჯეს თავისუფლებას !“

ჯანბა და დემონსტრანტებს მღრის ნიშნით შეტაკება. ხალხი უწყალოდ ივლიტება ორისაკე მხრივ. 31 დვისობისთვის (მკ. სტ.). მგ., ვარშავაში მომხრად მანიფესტაციის დრდს 9 კაცი ტყვიით არის მღვლული, სოდე 40 სმლით.

ვ ო ს ო ბ ი ს მ უ თ ი

ჩვენს კორესპონდენტებს. — მე-14 ნომერში შეგდომით ვქვოდე მღწხენებული, ვნებან ქობულამვილიას „ნაადულის“ გამდეგების ნება არ დართეს. ეს ჟურნალი უჰვე გამდიის. ვსარგებლობთ შემთხვევით და ვთსოვთ ჩვენს კორესპონდენტებს კვლავ ფრთხილად მოგვაწოდენ სოდე ამბები.

მ ს ო მ ი რ ი დ ა ი ბ ა ზ ლ ა ნ ო მ ე მ გ რ ი ს 17 (30).

გან. „საქართველოს“ სტამბა. 51, rue Saint-Sauveur, Paris.